

**TA'LIM KLASTERI — TA'LIM JARAYONINI
RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSI**

Umarov Aziz Avazovich
Termiz davlat pedagogika instituti
p.f.f.d. PhD
azizumarov38239@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada falsafa fanining umumiy kelib chiqishi va falsafiy ta'lim haqida soha olimlarining olib brogan ilmiy tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda xulosalar jamlanga. Ta'lim falsafasi tushunchasiga umumiy izoh berilib, zamonaviy ta'lim jarayonida ushbu fan va sohaning konseptual ahamiyati tadqiqi etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim-tarbiya, yangi O'zbekiston, uchinchi renesans falsafa ta'limi, ta'lim falsafasi, borliq, innovatsiyalar, ijtimoiy hayot

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimining samaradorligini oshirish, mehnat bozori ehtiyojlariga javob beruvchi kadrlar tayyorlash va innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirish masalalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu maqsadlarga erishish uchun ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, ishlab chiqarish sektori bilan integratsiyani ta'minlash zarurati yuzaga kelmoqda. Ta'lim klasteri — ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlash va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning yangi strategiyasini yaratishga yordam beruvchi tizimdir.

Ta'lim klasteri, o'zining innovatsion yondashuvlari orqali, ta'lim jarayonini yangi bosqichga olib chiqishda muhim rol o'ynaydi. Bu tizimda ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar, ishlab chiqarish korxonalar va mahalliy hokimiyatlar o'zaro integratsiya qilgan holda, kadrlar tayyorlashni va hududiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Ta'lim klasterining maqsadi — o'quvchilarni zamonaviy bilimlar va amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlash, shu orqali iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda ilg'or natijalarga erishishdir.

Ushbu maqolada ta'lim klasterining nazariy-konseptual asoslari, uning ta'lim jarayonini rivojlantirishdagi o'rni, shuningdek, klaster tizimining samarali ishlashi uchun zarur bo'lgan tarkibiy qismlar va asosiy vazifalar tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim klasterining ta'lim va iqtisodiyot integratsiyasidagi ahamiyati, innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi va hududiy rivojlanishga qo'shgan hissasi ko'rib chiqiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI VA METODOLOGIYA

Hozirgi davr sivilizatsiyasi insoniyat tarixiy taraqqiyoti darajasini va ta'limiy falsafa va klisterining kategoriyalarining ilmiy bilimlar rivojini aniqlash mezonlarini qayta baholashni taqozo qilmoqda. Shu talabga asosan, Tomas P.Flint, Maykl K.Rey, Ali Akbar Vilayati, Ardakani Rizo Dovari, Berns, Birindjkar Rida, Vundt V., Oldenberg G., Gold, Limen Oliver, A.Korben, Seyyid Xuseyn Nasr, M.Mutaxxari, A.R.Ubudiyyat, Chittik Uilyam va boshqa shu kabi olimlarning asarlarida bu masalaga alohida e'tibor qaratilgan¹. Shuningdek, juda ko'plab mintaqalarda ayni shu yo'nalishda ilmiy faoliyat olib boruvchi markazlar ham keng yo'lga qo'yilgan. Jumladan, Angliyaning Birmingem shahrida Islom va O'rta Sharq tadqiqotlari markazi tashkil etilgan bo'lib, ushbu markaz Islom dini falsafiy asoslarini o'rganishga ixtisoslashgan.

O'zbekistonlik olimlarning tadqiqot ishlarida asl manbalar asosida Forobiy, Ibn Rushd, Ibn Sino, Abu Homid G'azzoliy singari sharq mutaffakkirlarining falsafiy qarashlari ancha batafsil o'rganilgan. O'zbek faylasuflari va boshqa bir qator tadqiqotchilar buyuk allomalarning falsafiy bilimlar taraqqiyoti tarixiga munosib hissa qo'shganliklarini asosli yoritib berganlar². Bizning nazarimizda o'tmish ajdodlar qarashlarini shunchaki takrorlash bilan jamiyat hayotida, kishilar ongida sodir bo'layotgan evrilishlarga muvofiq keluvchi falsafiy ta'limni rivojlantirib bo'lmaydi. Buning uchun jahon fasafasidagi yangilanishlardan xabardor bo'lish va mustaqil fikrlash hamda ma'lum bir yondashuvga alohida e'tibor berish talab etiladi.

A. L. Kaziberdiev, S, Serebryakov, Azkul Karim, Alber Nasriy kabi sharqshunoslar ushbu faylasuflarning risolalarini tarjima etish, har bir tushunchaga alohida sharh berish ustida jiddiy ilmiy ishlar olib borib, ular asarlarining tarjima lug'atini ham tuzganlar. Ayni paytda, Sharq renessansi davri allomalarning ilmiy-falsafiy merosini o'rganish bag'rikenglik g'oyalari nuqtai-nazaridan yangi ilmiy dalillar orqali aniqlash hamda ko'rsatib berishda, Z.Munavvarov, A.Hasanov, M.Imomnazarov, Z.M.Husnidinov, R.M.Bahodirovlarning ilmiy tadqiqotlarini ko'rsatib o'tish ham maqsadga muvofiqdir³. Lekin, hozirgacha O'zbekiston, Rossiya, G'arb olimlari, faylasuflarining Sharq renessansi davri allomalarning ilmiyfalsafiy

¹ Читтик Уильям.(1995). В поисках скрытого смысла. Суфийский путь любви. Духовное учение Руми. Серия: Ex oriente lux. Перевод с английского и арабского, составление и предисловие М.Т.Степанянц. Москва, НИЦ "Ладомир", 544 с. (Chittik Wilhelm, K. (1995). In search of hidden meaning. Sufi way of love. The spiritual teachings of Rumi. Seriya: Ex oriente lux. Translation from English and Arabic, compilation and preface by M.T. Stepanyants. Moscow, "Ladomir", p.544.)

² Болтаев, М.Н.(2002). Абу Али ибн Сина — великий мыслитель, ученый энциклопедист средневекового Востока. Москва "Сампо", 400 с. (Boltaev, M.N. (2002) Abu Ali ibn Sina - great thinker, an encyclopedist of the srednevekovogo Vostoka. Moscow, Sampo, p.400)

³ Hasanov, A.(2001). Qadimgi Arabiston va ilk islom. Johiliya asri // Tahrir hay'ati: H. Karomatov, N. Ibrohimov, Z. Husnidinov va boshq./ Toshkent, Toshkent islom universiteti, 256 b.

merosini o'rganish bo'yicha amalga oshirgan ishlarini yaxlit bir holda maxsus tahlil etmaganlar.

NATIJALAR

Ta'lim klasteri — o'zaro bog'liq ta'lim muassasalari, ishlab chiqarish korxonalari va ilmiy markazlarning birlashuvi bo'lib, yagona maqsadga erishish uchun xizmat qiladi. Ushbu tizimning asosiy maqsadi — o'quv jarayonini ishlab chiqarish talablariga moslashtirish va innovatsion yechimlar yaratishdir.

Ta'lim klasterining asosiy vazifalari:

- Ta'lim jarayonini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish;
- Innovatsion texnologiyalarni joriy etish;
- Talabalarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan boyitish;
- Hududiy iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shish.

Ta'lim klasterining muvaffaqiyatli ishlashi uchun quyidagi tarkibiy qismlar muhimdir:

• Ta'lim muassasalari: Maktablar, kollejlari, universitetlar va malaka oshirish markazlari.

• Ishlab chiqarish korxonalari: Talabalarni amaliyot bilan ta'minlovchi hamkor tashkilotlar.

• Ilmiy markazlar: Tadqiqot ishlari va innovatsion g'oyalarni amalga oshirish bo'yicha faoliyat yuritadi.⁴

Olib borilgan tadqiqotlar va izlanishlar natijasi shuni ko'rsatdiki, moslashuvchan va sifatli siyosatni qurishda jamiyat madaniyati nazariyasi bilan bog'liq bo'lgan ta'lim falsafasi zarur. Ta'limni boshqarishning bunday falsafasining asosiy pozitsiyalaridan biri pedagogik tayyorgarlikdagi madaniy muvofiqlik tamoyilidir. Ushbu an'ananing kelib chiqishini rus tafakkuri tarixida kuzatish mumkin va kerak, bu erda K.D. Ushinskiy, N.F.Bunakov, A.N.Korf. Olim-pedagoglar tashkiliy-pedagogik sharoitlarda insonparvarlik komponentiga katta e'tibor berib, o'qituvchiga ta'lim jarayonining markaziy shaxsi sifatida ahamiyat berganlar. Ular birinchi bo'lib ta'limni bir xil boshqaruvga muhtoj bo'lgan yaxlit tizim sifatida qabul qilishgan. S.I. Gessen ta'lim maqsadlarini jamiyat tuzilishi bilan bog'laydi.⁵

XULOSA VA MUHOKAMALAR

Ta'lim klasterining nazariy asoslari quyidagi konsepsiyalarga tayanadi:

⁴ Ganiyeva, Muborak YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA TA'LIM FALSAFASI // ORIENSS. 2022. №Special Issue 23. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yangi-o-zbekiston-taraqqiyotida-ta-lim-falsafasi> (дата обращения: 16.03.2023).

⁵ Лелеко В. В. Пространство повседневности как предмет культурологического анализа: автореф. дис. д-ра культурологии. СПб., 2002. 35 с.

• **Kooperatsiya nazariyasi:** Ta'lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi hamkorlikning optimal mexanizmini yaratish.

• **Innovatsion rivojlanish modeli:** Yangi texnologiyalarni joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirish.

• **Hududiy klasterlash modeli:** Iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan bir-biriga bog'liq hududlarda klaster tizimini shakllantirish.

Ta'lim klasteri zamonaviy ta'lim jarayonining muhim qismidir. U mehnat bozori talablariga javob beruvchi kadrlar tayyorlashni ta'minlash, ta'lim tizimini innovatsion texnologiyalar bilan boyitish va hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kelajakda ta'lim klasterlarini kengaytirish uchun:

1. Ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasida mustahkam aloqalar yaratish;
2. Klasterlar faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ishlab chiqish;
3. Klaster modeliga asoslangan ta'lim dasturlarini keng joriy etish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Sh.M Mirziyoev, "Milliy taraqqiyot yo'limizni qatiyat bilan davom ettirib yangi bosqichga ko'taramiz". 1-jild. Toshkent, O'zbekiston 2017, 592 b.

2. "Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirishga oid qo'shimcha choratadbirlar to'g'risida"gi davlat dasturi. 2014

3. Мухтаров, Уткиржон Муталибжанович ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТИДА ШАРҚ РЕНЕССАНСИ ДАВРИ АЛЛОМАЛАРИНИНГ ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ МЕРОСИНИНГ ЎРНИ // ORIENSS. 2022. №Special Issue 23. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yangi-zbekiston-tara-iyotida-shar-nessansi-davri-allomalarining-ilmiy-falsafiy-merosining-rni> (дата обращения: 16.03.2023).

4. Abduraximovna, K. G. Z. (2023). FEATURES OF TRANSLATION OF NEW TERMINOLOGICAL VOCABULARY. *International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING*, 3(2).

5. Ganiyeva, Muborak YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA TA'LIM FALSAFASI // ORIENSS. 2022. №Special Issue 23. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yangi-o-zbekiston-taraqqiyotida-ta-lim-falsafasi> (дата обращения: 16.03.2023).

6. Abduraximovna, K. G. Z. (2023). FEATURES OF TRANSLATION OF NEW TERMINOLOGICAL VOCABULARY. *International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING*, 3(2).

